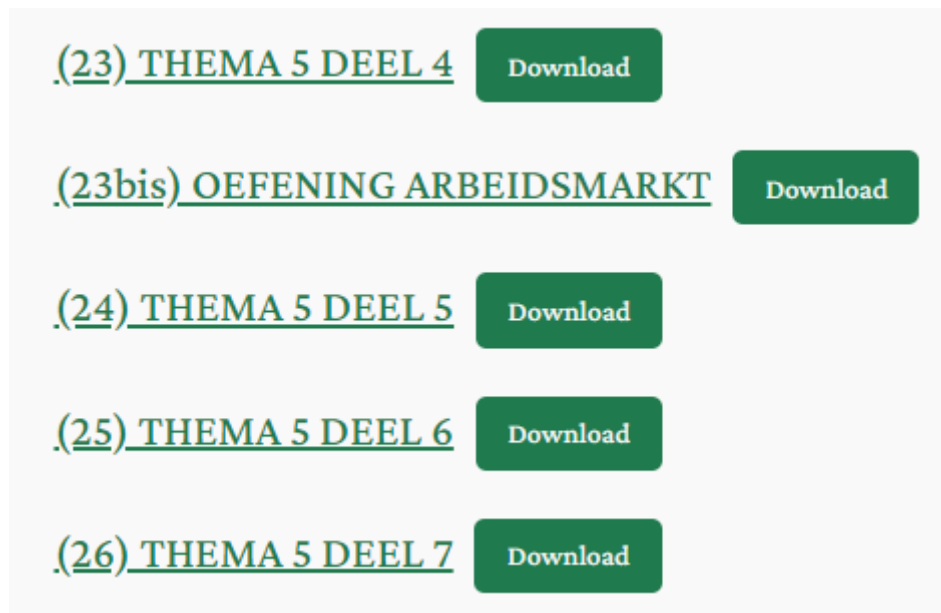

MONDELING PROEFWERK ECONOMIE - LEERSTOFTEKST

Deze tekst geeft een overzicht van de leerstof voor het mondeling proefwerk.

Men zou dus kunnen stellen dat deze tekst een "woordelijke" samenvatting is van de 5 bundels die moeten gekend zijn voor het mondeling proefwerk

Dat zijn deze vijf bundels:

The image shows a list of five items, each with a green 'Download' button to its right. The items are:
1. (23) THEMA 5 DEEL 4
2. (23bis) OEFENING ARBEIDSMARKT
3. (24) THEMA 5 DEEL 5
4. (25) THEMA 5 DEEL 6
5. (26) THEMA 5 DEEL 7

Het is natuurlijk essentieel om de bundels zelf te studeren, maar deze tekst geeft een samenvatting. Telkens een * staat vermeld in de tekst wil dat zeggen dat dit verwerkt zit in de vragen van het mondeling PW.

+++++

Het overkoepelende thema van het mondeling proefwerk is
ECONOMISCHE GROEI.

+++++

We beginnen bij de ARBEIDSMARKT *.

Die is een belangrijke schakel in de groei van een economie op zowel de korte als lange termijn. (Dat onderscheid bespreken we verder.)

De productiefactor arbeid is cruciaal in de economische groei, ook al worden we geconfronteerd met een steeds toenemende automatisering en digitalisering.

We kunnen de arbeidsmarkt opbouwen als SCHEMA * vanuit de totale bevolking. Op basis daarvan kunnen we dan een aantal RATIO'S * berekenen.

Een van die ratio's is de WERKGELEGENHEIDSGRAAD *. Die drukt uit hoeveel mensen op arbeidsleeftijd ook effectief aan het werk zijn. Voor onze economie ligt de lat op 80%.

Waarom is dat zo belangrijk? * Een hoge werkgelegenheidsgraad verzekert het voortbestaan van de welvaartstaat. Werkenden betalen immers belastingen en bijdragen in het kader van de sociale zekerheid. Op die manier kan de overheid zowel alle publieke voorzieningen (onderwijs, openbare infrastructuur, defensie, ...) als de sociale zekerheid in stand houden. Wat dat laatste betreft gaat het dan om het betaalbaar houden van de kosten van de vergrijzing: hogere uitgaven aan pensioenen en aan gezondheidszorg: VERZKERINGSPRINCIPE *.

We mogen tenslotte ook niet vergeten dat werkenden meer bijdragen tot economische groei omdat ze over meer koopkracht beschikken dan niet-werkenden. Dat doet de CONSUMPTIEMOTOR * draaien!

*(Opmerking: het valt op dat er grote verschillen zijn tussen Vlaanderen en de rest van het land op vlak van een aantal arbeidsmarktratio's. *).*

Om de werkgelegenheidsgraad op te krikken moet worden ingezet op **ACTIVERING ***.

Er is enerzijds de activering van **WERKLOZEN**. Om **CONJUNCTURELE WERKLOOSHEID *** op de korte termijn op te lossen zijn er maatregelen in het kader van begrotings- of budgettair beleid en monetair beleid. (Dat bespreken we verder.).

STRUCTURELE WERKLOOSHEID * (lange termijn) kan zowel een **KWANTITATIEF *** als **KWALITATIEF *** karakter hebben. In het eerste geval gaat het om een verlies aan jobs door bv bedrijven die kiezen voor offshoring. De **VDAB *** zet er dan op in om die mensen aan een nieuwe job te helpen. Vaak met succes, denk aan de sluiting van busbouwer Van Hool.

In het tweede geval gaat het om een "**MISMATCH**" * tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De werklozen zijn in dit geval laaggeschoold of niet-geschoold en missen de kennis, vaardigheden en competenties die worden gevraagd door de arbeidsmarkt. Vaak zitten deze mensen in de zogenaamde **WERKLOOSHEIDSVAL *** en zijn de prikkels om te gaan werken afwezig. Ook hier speelt de **VDAB** een belangrijke rol: scholing, omscholing, bijscholing, ... En ook hier kan de overheid een rol spelen, bv door de fiscale last voor laaggeschoolde jobs te verminderen, mensen toe te laten om een werkloosheidsuitkering te combineren met deeltijds werken, ... Maar dat neemt tijd en kost ook geld.

De arbeidsmarkt vertoont een **PARADOX ***. Er zijn tal van jobs die niet ingevuld geraken (**KNELPUNTBEROEPEN ***) terwijl er toch werklozen zijn, zij het dan een vrij laag aantal.

*(Opmerking: er zijn nog drie andere soorten van werkloosheid op de korte termijn. *).*

Anderzijds is er de activering van de NIET-ACTIEVE BEVOLKING *. Zij behoort tot de bevolking op arbeidsleeftijd, maar stelt zich niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt: huismannen en huisvrouwen, langdurig zieken, leefloners, ...

Zowel voor de activering van werklozen als voor de activering van inactieven hanteert de overheid een "WORTEL- EN STOKBELEID" *.

De wortel verwijst naar stimulerende maatregelen zoals individuele coaching, opleiding, bieden van aangepast werk (VDAB), maar ook naar het uitbreiden van kinderopvangplaatsen zodat ook meer vrouwen de stap kunnen zetten naar de arbeidsmarkt. De stok verwijst naar repressieve maatregelen zoals schorsing (tijdelijk) en opheffing (finaal) van de werkloosheidsuitkering.

De VDAB hanteert hierbij een OUTREACH- EN AANKLAMPBELEID *. Het eerste betekent dat men de hand reikt aan de persoon met een afstand tot de arbeidsmarkt om met de nadruk op empathie en welzijn te zoeken naar werkoplossingen.

Het tweede betekent dat men zich inspant om de persoon niet los te laten en dus van nabij op te volgen. Geen evidente uitdaging.

Bij activering is het belangrijk om WERKBAAR WERK * te creëren, waarbij mensen plezier hebben in het werk, uitdagingen hebben en worden gestimuleerd om te groeien en verder te ontwikkelen (LEVENSLANG LEREN *), maar met respect voor de privé-werkbalans en met aandacht voor het voorkomen van stress en burn-out.

Aansluitend op de arbeidsmarkt is er het thema COMPETITIVITEIT *. Hiermee maken we een brug naar het thema van Internationale Handel dat we eerder behandelden.

Hoe competitief is onze economie naar onze belangrijkste handelspartners (D, NL, F) en naar de wereldmarkt toe?

Dat heeft natuurlijk in de eerste plaats te maken met onze hoge ARBEIDSKOST *. De hoge belasting op arbeid (voor werkgever: hoge patronale bijdragen) en het mechanisme van automatische loonindexering creëren een LOON(KOST)HANDICAP * ten opzichte van onze buurlanden.

*(Opmerking: de automatische loonindexering heeft zowel voordelen als nadelen. *)*.

Ten tweede zijn er de hoge ENERGIEKOSTEN *, als gevolg van onze afhankelijkheid van olie en gas. Die daalt weliswaar. Toch heeft vooral de (zware) industrie veel energie nodig. En laat ons niet vergeten dat veel van onze elektriciteit wordt geproduceerd met gas. Dus ook de hoge energiekost doet onze concurrentiekracht afnemen.

En dan zijn er nog andere factoren die een impact hebben op onze competitiviteit, want dit laatste is een breed begrip.

Zo is er vooral de dalende ARBEIDSPRODUCTIVITEIT *.

Dat is ruw gezegd het BBP per werkende persoon.

Waarom is dat zo belangrijk? * Hoe hoger de arbeidsproductiviteit, hoe meer we kunnen produceren met onze werkende bevolking. En vermits productie gelijk is aan welvaart is het duidelijk hoe belangrijk dit is.

Er zijn tal van recepten om de arbeidsproductiviteit in ons land op te krikken.

Onderwijs (bv digitale vaardigheden), infrastructuur (bv sneller internet, betere verkeersdoorstroming en minder files), innovatie en technologie (bv digitalisering, AI), ...

Landen gooien ook hun MUNT * in de strijd om meer competitiviteit. Ze houden de waarde van hun munt ten opzichte van andere munten opzettelijk laag waardoor hun goederen en diensten aantrekkelijker worden voor exportklanten. Sinds ons land deel uitmaakt van de eurozone kan dit niet meer. Het beleid over de euro zit nu bij de ECB en die heeft geen wisselkoersmandaat. Maar China doet wel aan WISSELKOERSMANIPULATIE *. De waarde van de yuan wordt kunstmatig laag gehouden ten opzichte van de US Dollar. China heeft de grootste voorraad van US Dollars en maakt yuan aan om US Dollars op te kopen. Zo is China ook de grootste bezitter van Amerikaanse staatsobligaties. Het competitief voordeel van China zorgt voor een tekort op de Amerikaanse handelsbalans. De VS reageert al jaren met een politiek van invoerheffingen op Chinese producten. China reageert dan navenant waardoor een handelsoorlog is ontstaan tussen beide grootmachten. In elk geval is het zo dat de VALUTA-OORLOG * tussen de yuan en de US Dollar voor China een strategie is om de competitiviteit van zijn economie op peil te houden.

Op EUROPEES VLAK * neemt de Europese Commissie allerlei initiatieven om de concurrentiekracht te versterken. Men zet in op het versterken van rol van de KMO's als motoren van economische groei, er is de recente aandacht om de (zware) industrie te ontwikkelen, men wil de voordelen van digitalisering verder ontwikkelen en komen tot een "digitale unie", men volgt de innovatie op via een dashboard of scoreboard, ...

Er is natuurlijk ook de uitgebreide regelgeving voor bedrijven binnen de EU die onze competitiviteit niet altijd ten goede komt. Maar die regelgeving is bv nodig in het licht van de klimaatdoelstellingen van de EU (GREEN DEAL *).

+++++

We hebben gezien dat ARBEIDSMARKT en COMPETITIVITEIT twee belangrijke schakels zijn voor een welvarende economie.

Maar als we kijken naar landen zoals Ethiopië en Rwanda (niet toevallig twee Afrikaanse landen) en naar de spectaculaire groei van hun BBP over de laatste decennia, dan moeten we ons afvragen: Hoe is dit te verklaren?

De verklaring hiervoor is het KAT(O)-MODEL *.

Dat model bevat de vier determinanten van economische groei op de lange termijn:

Kapitaal, Arbeid, Technologie en Overheid.

Kapitaal verwijst naar zowel de FYSIEKE INFRASTRUCTUUR * van een land (verkeer, energie, internet, ...) als de FINANCIËLE MARKTEN * in dat land. Een land heeft beide nodig om te groeien, zowel KWANTITATIEF * (hoeveelheid, grootte) als KWALITATIEF * (niveau van kwaliteit).

Landen die inzetten op het uitbreiden en verbeteren van hun infrastructuur en die over voldoende en goed ontwikkelde financiële markten (banken, beurzen,...) beschikken, die groeien harder dan andere landen.

Typisch voor harde groeiende landen is dat de impuls hiervoor van buitenaf komt: andere landen investeren in de infrastructuur van een bepaald land, het geld stroomt dus binnen (FDI = FOREIGN DIRECT INVESTMENTS *).

Arbeid verwijst naar de KWANTITEIT * (grootte van de arbeidsmarkt) en de KWALITEIT * (scholingsgraad) van deze productiefactor.

Landen met een groeiende bevolking (bv India) hebben dus een groter arbeidsaanbod om welvaart mee te creëren. Dit zorgt veelal voor een stijgende scholingsgraad, waardoor mensen toegang krijgen tot beter betaalde jobs en de welvaart aanzwengelen met hun gestegen koopkracht.

Technologie gaat over de mate waarin een economie INNOVATIE * omarmt. Innovatie zorgt voor een stijging van de productiviteit (zie eerder) en voor meer groei en welvaart.

Overheid: het is de overheid die functioneert als een katalysator voor de overige drie groeideterminanten.

De overheid zorgt bv voor een aantrekkelijk investeringsklimaat voor FDI (kapitaal), organiseert kwalitatief onderwijs (arbeid) en subsidieert R&D * (technologie).

In de cursusbundel wordt het economisch groeiverhaal van RWANDA * geïllustreerd.

Dit indrukwekkend groeiverhaal kan men afleiden uit de sterk stijgende trend in zowel het BBP * als het BBP PER CAPITA * van de afgelopen decennia.

Enkel de genocide van de jaren negentig zorgde voor een terugval van de economie.

VISION 2050 * is de economische strategie van de Rwandese overheid om het land uit de club van de lage inkomenslanden te halen.

Enkele voorbeelden: op vlak van kapitaal profiteert Rwanda van een hoge FDI, creëert het een aantrekkelijk investeringsklimaat (FDI!) en investeert het in bv toeristische infrastructuur. Op het vlak van arbeid is er de opvallende opmars van de vrouw op de arbeidsmarkt en de betere toegang tot onderwijs. Op vlak van technologie is er bv de digisprong, de modernisering van de landbouw en de digitalisering. En de overheid “faciliteert” de economische groei door bv samen te werken met de private sector (PPP), door bv het afsluiten van handelsakkoorden om de export te stimuleren en door het creëren van een transparante en betrouwbare overheidsinstellingen (bv daling van corruptie).

Specifiek qua innovatie is Rwanda actief in drie domeinen: SMART CITIES *, het gebruik van CHATBOTS * in de gezondheidszorg en de inzet van DRONES * voor dringend transport.

In het KAT(O)-model is technologie misschien wel de belangrijkste pijler omdat technologische veranderingen meestal zorgen voor een echte versnelling van de economie. Denk maar aan de introductie van de stoommachine (ontstaan van de Industriële Revolutie) en de komst van het internet (ontstaan van de kenniseconomie). Echte innovaties zijn DISRUPTIEF * , ze zetten de bestaande economie en bredere samenleving op hun kop. Een van die disruptieve innovaties is AI. In het debat over tewerkstelling en jobcreatie kunnen we nu al stellen dat de introductie van AI zal leiden tot het weggewijnen van een aantal jobs, maar anderzijds zal resulteren in de creatie van nieuwe jobs. Een voorbeeld: routinematige activiteiten zoals het bv het boeken van facturen in een boekhoudsysteem zullen verdwijnen, maar er zullen applicaties moeten worden ontwikkeld om de massa financiële data van een boekhoudsysteem te analyseren en bv in overleg met de bank naar gepaste financiering te zoeken. AI-programmeurs, financiële data-analysten zijn dan voorbeelden van nieuwe types jobs.

Tenslotte is "economische groei om de groei" niet optimaal. Groei van welvaart dient hand in hand te gaan met groei van levenskwaliteit.

Jammer genoeg heeft het BBP 5 GROTE NADELEN* .

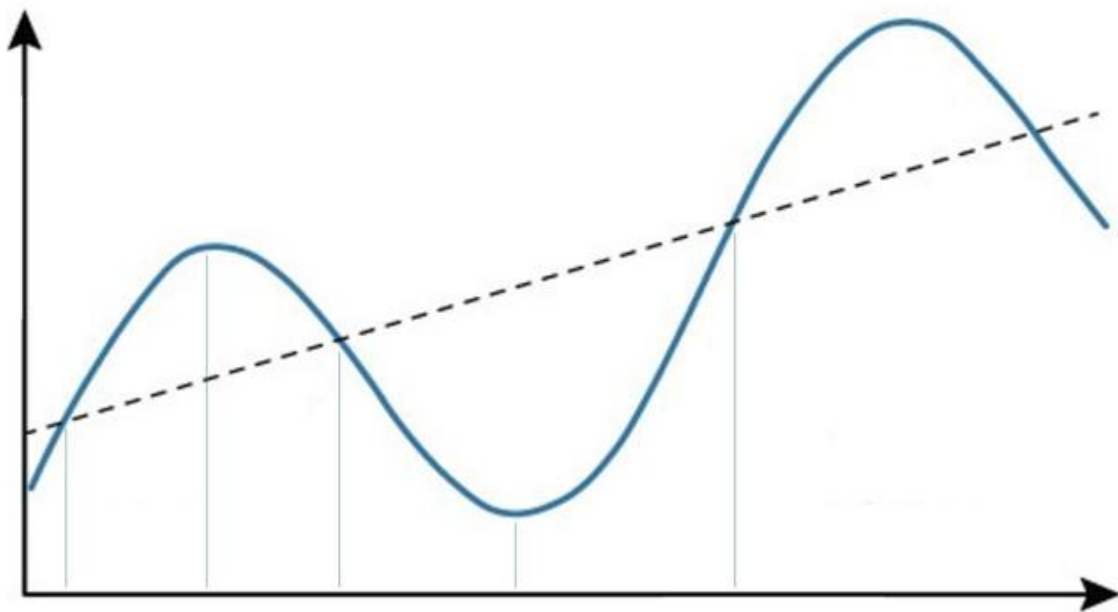
De MEW, HDI, BETTER LIFE INDEX en het BNG * zijn alternatieve maatstaven om de economische groei van een land te meten.

+++++

De Rwanda-case leerde ons welke de determinanten zijn van economische groei op de lange termijn.

Meestal kijken we echter niet vanuit een helikopter naar een economie, maar met een loep, een vergrootglas.

De actualiteit staat elke dag bol van begrippen zoals inflatie, begrotingstekort, consumentenvertrouwen, enz. Deze verwijzen naar de CONJUNCTUUR *, de economische groei op korte termijn.

Op de bovenstaande grafiek zie je de twee soorten economische groei samen:

de doorlopende lijn is de TRENDLIJN * en geeft de economische groei op de lange termijn weer.

De golvende lijn is de CONJUNCTUURLIJN *, de economische groei op de korte termijn.

In BBP-termen uitgedrukt spreken we bij de trendlijn ook over het THEORETISCHE BBP * en bij de golvende lijn over het REEELE BBP *.

De conjunctuurlijn schommelt rond de trendlijn. De golfbeweging wordt veroorzaakt door CONJUNCTUURSCHOKKEN *. Dat zijn plotse gebeurtenissen in de economie en soms bredere samenleving die EXOGEEN * of ENDOGEEN * kunnen zijn.

Exogeen betekent "buiten de economie". De Covidpandemie is een voorbeeld. Endogeen betekent "binnen de economie". Een btw-verlaging is een voorbeeld.

De schokken kunnen POSITIEF * of NEGATIEF * zijn. Een positieve schok geeft de economie een boost, in dit voorbeeld is dit de btw-verlaging. Een negatieve schok duwt de economie in een dal, in dit voorbeeld is dit de Covidpandemie.

Tenslotte kunnen we ook spreken over VRAAGSCHOKKEN *, AANBODSCHOKKEN * en PRIJSSCHOKKEN *.

Een economie die een boost meemaakt is te herkennen aan de conjunctuurlijn die uitstijgt boven de trendlijn: de economie beleeft een periode van HOOGCONJUNCTUUR *. Een economie die een dal meemaakt is te herkennen aan de conjunctuurlijn die onder de trendlijn zakt: de economie beleeft een periode van LAAGCONJUNCTUUR *.

Als de conjunctuurlijn en de trendlijn samenvallen dan bevindt de economie zich in een evenwicht.

Laat ons de schommeling van een conjunctuurlijn eens van nabij bekijken: er zijn vier CONJUNCTUURFASEN * in een CONJUNCTUURCYCLUS *.

Een eerste fase is EXPANSIE *. Door een positieve conjunctuurschok stijgt de conjunctuurlijn uit boven de trendlijn. De economie krijgt een boost en bevindt zich in een hoogconjunctuur. Dit doet de werkloosheid dalen, maar de inflatie toenemen.

Een stijgende inflatie is geen goede zaak voor de economie. De economie kan oververhit geraken en daarom zullen politieke overheden (regeringen) en monetaire overheden (centrale banken) de economische oververhitting proberen tegen te gaan. Regeringen kunnen de belastingen verhogen, centrale banken kunnen de rente verhogen.

Als de conjunctuurlijn terug begint te zakken, spreken we over een RECESSIE *. De economie bevindt zich nog steeds in een hoogconjunctuur, maar het groeitempo neemt af. En dus ook de inflatie en de jobgroei.

Hoe dichterbij de conjunctuurlijn bij de trendlijn zit, hoe beter. De economie groeit dan stabiel.

Stel dat de conjunctuurlijn verder wegzakt en onder de trendlijn duikt, dan zitten we in een DEPRESSIE *. De economie gaat in een dal en bevindt zich in een laagconjunctuur. Dit doet de werkloosheid stijgen, maar de inflatie dalen. Een dalende inflatie is geen goede zaak voor de economie. De economie kan in een deflatie terechtkomen en daarom zullen politieke overheden (regeringen) en monetaire overheden (centrale banken) de economische onderkoeling proberen tegen te gaan. Regeringen kunnen de belastingen verlagen, centrale banken kunnen de rente verlagen.

Als de conjunctuurlijn terug begint te stijgen, spreken we over een HERSTEL *. De economie bevindt zich nog steeds in een laagconjunctuur, maar het groeitempo neemt toe. En dus ook de inflatie en de jobgroei.

Hoe dichterbij de conjunctuurlijn bij de trendlijn zit, hoe beter. De economie groeit dan stabiel.

De bovenvermelde conjunctuurfases zullen zich in de tijd steeds herhalen. Daarom spreken we over een "cyclus".

Schokken zijn van alle tijden en zullen er steeds voor zorgen dat de economische activiteit op de korte termijn schommelt.

Cruciaal is dat een groei van de economie die dicht of op de trendlijn zit, optimaal is op alle gebieden, vooral inflatie en werkloosheid.

Dat heet een STABIELE CONJUNCTUUR *.

Sterke "uitstulpingen" van de conjunctuurlijn naar boven of naar beneden zijn te vermijden.

Er zijn in de economie twee visies om naar een stabiele conjunctuur of een evenwicht te streven: de KLASSIEKE VISIE * en de KEYNESIAANSE VISIE *. Het is vooral deze laatste die domineert in het conjunctuurbeleid van landen over de hele wereld. Eigenlijk komt het erop neer dat de overheid actief moet ingrijpen om de economie naar een evenwicht te brengen.

Het is volgens Keynes de taak van de regeringen en centrale banken om de conjunctuur stabiel te houden. We noemen dat ANTI-CYCLISCH CONJUNCTUURBELEID *.

Regeringen voeren daartoe een BEGROTINGS- OF BUDGETTAIR BELEID *, namelijk het vergroten of verlagen van overheidsinkomsten en overheidsuitgaven.

We kunnen dit grafisch weergeven aan de hand van het AV-AA-MODEL * en de PHILLIPS-CURVE *.

EXPANSIEF BUDGETTAIR BELEID * betekent het stimuleren van de conjunctuurgroei door verlaging van overheidsinkomsten en verhoging van overheidsuitgaven.

Dit noemt men ook DEFICIT SPENDING *, het creëren van begrotingstekorten.

RESTRICTIEF BUDGETTAIR BELEID * betekent het afremmen van de conjunctuurgroei door verhoging van overheidsinkomsten en verlaging van overheidsuitgaven.

Dit noemt men ook BESPARINGSPOLITIEK *.

Centrale banken voeren daartoe een MONETAIR BELEID *, namelijk het vergroten of verlagen van de rente.

EXPANSIEF MONETAIR BELEID * betekent het stimuleren van de conjunctuurgroei door verlaging van de rente of eventueel ook door QE.

RESTRICTIEF MONETAIR BELEID * betekent het afremmen van de conjunctuurgroei door verhoging van de rente of eventueel ook door de afbouw van QE.

Beide vormen van conjunctuurbeleid hebben VOORDELEN en NADELEN *.

Belangrijk om op te merken is dat budgettair beleid natuurlijk "politiek gekleurd" is. Regeringen maken keuzes die zijn gebaseerd op politieke ideologische motieven.

Centrale banken daarentegen opereren steeds autonoom.

Tot slot kan worden gesteld dat de conjunctuur kan worden "gelezen" aan de hand van een macro-economisch DASHBOARD * dat zowel variabelen meet in de reële economie als in de monetaire economie.

+++++

Dat dashboard (klaslokaal C106) is het onderwerp van onze allerlaatste les.